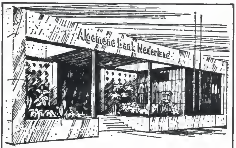
AÑA 8
3
1977

skol & komunidat

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA (VLA)

Algemene Bank Nederland

7up
Schweppes
Pepsi-Cola
KIST

redactie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly,
a. vrolijk en m. winklaar

redactie-adres:
paradera 82

bank:
a.b.n., banknr. v. 62583
t.n.v. "vorm"

layout:
r. en j. de graaff

fotografie:
r. de graaff

drukkerij: v.a.d.

abonnementen:
NAf. 20,— per jaar

v.l.a.

VAKBOND VAN
LEERKRACHTEN ARUBA
zuidstraat 11, oranjestad,
p.o.b. 582, o'stad,
tel. 4219

HOOFDBESTUUR

DAGELIJKS BESTUUR:

frank zaandam, *voorzitter*
madonna stephens, *sekretaresse*
ramón todd-dandaré, *2e sekretaris*
freda rodriquez, *penningmeesteresse*
henk weustink, *2e penningmeester*

COMMISSARISSEN:

tineke pengel, bizonder basisonderwijs
vilma wever, basisonderwijs
elsa dowling, huishoudonderwijs
willy richardson, technisch onderwijs

secretaresse kantoor:
mevr. f. alexander

vergaderplaats:
zuidstraat 11
tel. 4219; v.l.a.-leden die hier willen
vergaderen kunnen de sleutel op het
kantoor afhalen.

banken:
banco popular antiliano v-224-1
algemene bank nederland v-62503

nieuwe leden:
kunnen iedere dag opgegeven worden op
het kantoor, zuidstraat 11

AÑA 8 - NO. 3
1977

skol i komunidat

sindikato di maestronan di aruba, v.l.a.

Tin komunismo na antias?

Skol i Komunidat en buska di e komunismo ku ultimamente a yena hopi pagina di korant i ta den boka di eksponentenan di MEP

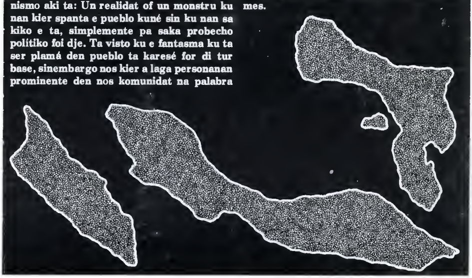

INTRODUKSHON

Komokiera ku den e ultimo temponan aki nos por a tende diariamente na radio lemanan ku ta spierta e pueblo pa e peliger komunista, ku si nos bai den un federashon nos lo bira komunista i ku dor di sierto medidanan di gobierno sentral señor Roland Laclé ya ta mira e infiltrashon kuminsta kaba, Skol i Komunidat a disidí di sali en buska di esaki. Pa asina trata na logra di haya sá unda e komunismo aki ta: Un realidat of un monstru ku nan kier spanta e pueblo kuné sin ku nan sa kiko e ta, simplemente pa saka probecho polítiko foi dje. Ta visto ku e fantasma ku ta ser plamá den pueblo ta karesé for di tur base, sinembargo nos kier a laga personanan prominente den nos komunidat na palabra pa asina divulgá e praktikanan sumamente baho ku ta ser uzá pa mantené e pueblo bobo i pa logra haya for di nan loke dia 25 di mart nan a haya.

Ta tristu nos tin di bisa ku ainda e hendenan aki ta pretendé ku kara seku ku nan a informá e pueblo debidamente.

Nos ta spera ku despues di e entrevistanan ku ta sigi nos pueblo mes lo por husga pa su mes.

Tin komunismo KUBA na antias?

DANIEL LEO

Skol i Kom.: Bo partido ta papiando di peligro di komunismo si e pueblo vota pa un federashon. Bo ta mira e peligro pues pa komunismo na Aruba?
Leo: E peligro ta'sina: Ya ku na Korsou Frente Obrero pa boka di señor Pieters a deklara ku e porta ta habrí pa e revolushon cubano, no esei so, tambe e infiltrashon komunismo. Nos di partido MEP ta weita ku komo Frente Obrero ta e partido mas grandi na Korsou i tambe weitando e elekshon venidero ku e posibilidat ta grandi ku nan lo koi e mayoria na Korsou, tin e posibilidad den futuro weitando kon nan ta votando na Korsou pa señor Godett, nos ta kere ku den un federashon ku un persona lo mester worde eligi komo gobernador of komo presidente di un federashon, nos ta kere ku senor Godett tin e posibilidat di mas grandi di wordu eligi kiera ku Korsou tin 165.000 i piko habitante mucho mas votado ku Aruba. E kandidato ku Aruba lo stipula lo no tin ningun posibilidat. Dor di esei si nan ta sigi ku nan ideologia komunista, (nos no tin nada kontra sosialista) nos ta weita ku si e posibilidat ta grandi ku si komunista infiltra Korsou, Aruba tambe lo bai den mesun kaminda.
Skol i Kom.: Nos por konklui anto ku bo ta kontra komunismo.
Leo: Mi ta kontra komunismo, sosialismo no.
Skol i Kom.: Tempo di AVP bo tabata kana ku portretnan di Che Guevarra i di Fidel Castro den bo sako. Awor bo a kambia di opinion o ideal?
Leo: No, no ta ideal esei ta. Ora bo ta weita ku un persona of mas ta hasiendo algo pa su pueblo benefisio pa su pueblo ku ta den bon kaminda p.e. riba tereno di enseñansa, i otro terenonan ku antes posibilidatnan tabata chikito pa e cubanonan, mi ta kere ku sierto hendenan tog bo mester tin sierto apresio pa nan, pero pa e komunismo no, pasobra tin hopi hende ta trahando duro na Cuba ku a logra hopi den nan bida trahando sakrifikando hopi despues bo ta pèrde tur bo propiedat, p.e. Celia Cruz, un dama ku a dedika su tempo, kantando biahando hopi i hasiendo hopi sakrifisio sigur pe por a yega na algo. Den un anochi nan ta kita tur kos foi djele.
Skol i Kom.: Pero awor Cuba a progresa hopi mas ku den tempo di Batista.
Leo: Riba sierto tereno sigur ku si i libertat di e personanan den e pais a wordu kita hopi for di nan. Riba sierto tereno: enseñansa mi ta bisa mi no ta bai den doktrinashon, riba

sierto tereno si e pais a progresa.
Skol i Kom.: Bo opinion ta ku komunismo ta malo o tin su parti bon?
Leo: Mi no por papia ku komunismo tin su parti bon. Mi ta bai direktamente den su parti malo. Pero mi tin ku bisa si, ku bo mester ta liber si pa bo tin derecho di voto bo por bisa un gobierno baha, un gobierno i e pueblo tin su libertat. Un pueblo ku no tin su libertat, ni tin derecho di voto mi ta kere ku un pueblo asina no tin mag di eksisti.
Skol i Kom.: Ki bo ta komprende bou komunismo?
Leo: Komunismo ta . . . ta eigenlijk . . . Wel laga nos kuminsa tempo ku el a kuminsa na Rusia. Tempo di Lenin i e personanan aki berdaderamente a sinti ku algo ku nan kièr a hasi un kambio drastiko den e sistema di gobierno. E sistema ku nan a bin a bin ku ne keriendo ku e lo tabata un bon sistema pa parti loke nan a pensa ku nunka a worde parti bou di pueblo, pero si nan a sigi ku un sistema ku e ta worde parti pero ku e pueblo tin derecho tambe riba libertat anto mi ta kere ku nan a logra masha hopi mes. Komo kièra ku nan a disidi ku ta gobierno tin tur kos den man, gobierno ta disidi pa e pueblo, disidi hasta bo por bisa kiko e pueblo mester kome i bisti. Mi ta kere ku bo a kita basta libertat di e pueblo. Bo mester laga un persona ku kièr traha duro, logra algo, dun'e oportunidat p'e demostra na otro ku no kièr traha ku e si kièr logra algo den su bida.
Pero no kita tur libertat di djele i e no tin libertat di bin na nada, pasobra lokual ku e traha ta pa e estado. Asina ta bo ta haya un persona ku ta yen di energia pa traha pa su pueblo kasi bo ta frustele ku e no tin gana di traha mas, komo kièra ku e ta weita ku nada no ta direktamente pa su pueblo pero pa e gobierno. Pasobra e gobierno nan mes ta koriendo den outonan grandisimo, outonan masha karo i nan ta bibando hopi bon mes ku avionnan priva i e pueblo mes bo por bisa ta biba atrapa bou di nan dominio.
Skol i Kom.: Bo ta kere ku si nan a keda ku nan libertat nan a haya asina tanto progreso?
Leo: Si un pueblo kièr si. Mi ta kere ku un pueblo ku kier haya su progreso por hayé basta ku e ta liber pa vota i su gobernantenan kièr traha pa e pueblo. Mi ta kere ku e pueblo lo logra masha hopi mes. I un pueblo ku no kièr traha i laga un gobierno disidi p'e ta un pueblo ku mi ta kere ku no mag di eksisti.
Skol i Kom.: Pero si un pueblo ta traha i tur kos ta bai pa un grupitoso? Kon bo ta mira ku e pueblo ta progresa?
Leo: Bo kièr men un pueblo liber manera nos ta yam'e?
Skol i Kom.: Si.
Leo: Mi no ta kere ku e pueblo na e momento ei ta liber. Paso si un pueblo ta liber e ta eligi su gobernantenan ku ta sòru ku e pueblo ta haya lokual ta pertenese na dje. E mester sòru pa su base ekonomiko; e mester sòru pa leinan sosial, enseñansa; e mester sòru pa lokual ku no ta bon den e pueblo, mester sòru pa hasi kambio na unda e pueblo tin derecho; p.e. si un persona a traha 30-40 aña mi ta kere ku despues di e kaba di traha e haya penshon, mi ta kere ku e tin derecho di eksisti ku un bon penshon. E tin derecho di eksisti pasobra el a yuda kontrubui na su pueblo. No ta hende ku bo por bisa bo no ta traha mas, bo no tin nada mas di bisa den e pueblo.
Ku e kartanan aki nos kier a demostrá ku pruebanan kon pueblo ta wordu tumá hasi sokete. Di un banda na radio nan ta spierta pueblo pa infiltrashon komunista, mientras den e propio seno di MEP tin personanan ku ta tene un korespondensia estrecho ku Kuba. No ku nos tin nada kontra ku ningun hende ta mantené un korespondensia ku kualkier instansia o persona na Kuba, nos no ta di e será ei. Pero si nos ta tuma e hendenan aki na malo ku nan ta gaña nos pueblo ku spiritunan falso mientras den nan mes seno tin simpatisantenan di e revolushon Kubano. Pa esnan ku no sa: Sr. Benito Giel ta un di e fundadornan di MEP i repetidamente remitidonan di su persona ta aparesé den korant na defensa di loke MEP ta yama nan lucha.

FRANK ZAANDAM

Skol i Kom.: E ultimo tempo ta ser papiá hopi di komunismo tanto na Korsou komo na Aruba. Pa Korsou e "peliger" ta bin foi Kuba i pa Aruba e ta bin foi Korsou. Den pasado VLA tambe a wordu kalifiká pa komunista. Pa e motibo aki nos kier a puntrabo: bo ta kere ku tin komunismo na Aruba of Antias of por ta indikashonnan ku ta mustra den e direkshon aki?
Zaandam: Ni un ora só!
Te asta no ta eksistí komunismo ni na Kuba

RADIO HABANA CUBA
EMISORA DE ONDAS CORTAS APARTADO DE CORREOS 70 28 LA HABANA. CUBA TELEF. 7 4954

Septiembre 7/72
"Año de la Emulación Socialista"

ROMPA EL BLOQUEO
CULTURAL A
CUBA,
ENVIENOS
UN LIBRO

Benito Giel
Chilestr. # 10
Oranjestad
Aruba
Antillas Holandesas

Estimado amigo:

Con el placer de siempre contestamos su atenta y bella postal recibida el 31 de enero de 1972, que nos permitió saber nuevamente de usted después de tan prolongado silencio, pues desde el 20 de junio de 1967 no teníamos noticias suyas.

Antes de proseguir queremos disculparnos por la demora en escribirle, pero el cúmulo de correspondencia recibida en los últimos meses no nos ha permitido atender a todos los amigos con la rapidez que se merecen.

Amigo Benito, nos interesa conocer si ha seguido usted escuchando RADIO HABANA CUBA y, si es así, cuáles son sus programas preferidos. Agradeceremos sus críticas y sugerencias.

En sobre aparte le obsequiamos algunas publicaciones, las cuales esperamos que sean de interés para usted. Como siempre, solamente le pedimos su acuse de recibo.

Sin más por el momento, nos despedimos con un fraternal saludo revolucionario.

¡PATRIA O MUERTE...VENCEREMOS!

María Montero Triana
Resp. de Correspondencia

... DE TODO REVOLUCIONARIO ES HACER LA ...

Ku e kartanan aki nos kier a demostrá ku pruebanan kon pueblo ta wordu tumá hasi sokete. Di un banda na radio nan ta spierta pueblo pa infiltrashon komunista, mientras den e propio seno di MEP tin personanan ku ta tene un korespondensia estrecho ku Kuba.
No ku nos tin nada kontra ku ningun hende ta mantené un korespondensia ku kualkier instansia o persona na Kuba, nos no ta di e será ei. Pero si nos ta tuma e hendenan aki na malo ku nan ta gaña nos pueblo ku spiritunan falso mientras den na mes seno tin simpatisantenan di e revolushon Kubano.
Pa esnan ku no sa: Sr. Benito Giel ta un di e fundadornan di MEP i repetidamente remitidonan di su persona ta aparesé den korant na defensa di loke MEP ta yama nan lucha.

EMISORA DE ONDAS CORTAS · APTDO. 70-26 · LA HABANA, CUBA · CABLES RADIHABANA

Octubre 28/67
"Año del Viet Nam Heroico"

Sr. Benito Pedro Giel
Calle de la Sallestr Nº. 3-A
Oranjestad
Aruba
Antillas Holandesas

Estimado amigo:

Con verdadero gusto contestamos su atenta carta del 20 de
y le saludamos cordialmente.

Recibimos los afiches de propaganda y aprovechamos la oport
dad para felicitarle por el triunfo de su partido.

Efectivamente: por un lamentable olvido, no acusamos recibo
la foto de sus simpáticos hijos, a pesar de que ya la tenemo
colocada en el álbum de amigos que la emisora posee.

Contestamos su pregunta y le informamos que a pesar de que el
bierno norteamericano trato de presionar a la Gran Bretaña par
impedir que Cuba adquiriera una planta de fertilizantes, el go
bierno inglés, consolidó la mencionada transacción, la cual ca
ficó de "importante compra". Una vez más el imperialismo yanqu
falló en sus intentos de perjudicar nuestra economía.

Con mucho gusto le adjuntamos el periódico "Granma" y algunas
otras publicaciones nuestras. Solamente le padimos que cuando
las reciba, nos lo comunique.

Nos será muy útil conocer, amigo Giel, qué tal se capta Radio Ha-
bana Cuba en esa ciudad, qué programas escucha habitualmente, así
como la opinión que ellos le merecen. Esperamos que colabore con
nosotros y por anticipado se lo agradecemos.

Nada más por el momento. Un cariñoso saludo para sus hijos y us-
ted reciba nuestra despedida más fraterna.

¡PATRIA O MUERTE...VENCEREMOS!

María Montero Triana
Resp. Depto. Correspondencia
y Relaciones Internacionales

of China. Na Antias no tin ningun movemento sosialista, pió komunista. Aki i aya tin algun persona ku a yega di lesa literatura Marxista i ku a yega di purba di kúnsa ku algun movemento, pero esakinan a wordu kibrá den korto tempo.
Na Antias i na henter Latinoamerika e palabra komunismo ta wordu uzá kompletamente fout; *tur hende ku tin algun krítika riba e gobierno na mando ta wordu yamá: komunista!* Asina aki asta e obispo Dom Helder Camara ta wordu yamá komunista.
Skol i Kom.: E hendenan ku ta grita pa tene kuidou ku e komunista naturalmente no ta pensa riba e teoríanan ku Marx i Lenin traha riba dje. Nan lo ta pensa probablemente riba e sistema ku e ta wordu interpretá i uzá na Kuba por ehempel.
Zaandam: Situashonnan manera ku tabata eksistí na Kuba of na China sigur-sigur bo no ta haya aki, i lo no bin aki tampoko. Pudisé kalke dia un movemento progresivo lo por lanta aki na Antias. Pasobra Frente Obrero na Korsou tampoko por wordu kontá komo un movemento progresivo, kòrda komunista! Nan no ta nada mas ku un grupo di hende ku ta grita pa loko sin ku hopi biaha nan sa kiko nan ta grita. Òunke ku mester hasi un eksepshon pa Don Martina. E homber aki ta konsiente i un poko progresivo.
Ku na Korsou nan hasi asina tanto babél pa motibo di un grupo di musika kubano, sement foi Kuba i un par di pelíkula riba e edukashon na Kuba, no por wordu kalifiká komo nada otro ku ridíkulo!

Mirando loke ta pasando ku nos hubentut, bou influensia di e turismo merikano, mi ta kere ku ta mihó bo laga un grupo di musika bin foi Kuba, na lugá di e malinfluensia aki. Nos ta pensa aki muchu será. Kuanto senador merikano no ta buska kontakto ku Kuba? Kuanto miles di merikano no ta bishita Kuba anualmente?

Tur país den nos vesindario ta mantené kontaktonan ku Kuba. Na Antias nos no ta na altura di e situashon mundial. MEP ta grita lemanan anti-komunista, pero ta buska asosiashon na e Sosialismo Internashonal. Na e internashonal aki tin paisnan ku ta miembro ku aki na Aruba lo a wordu yamá "komunista". Nan mes no sá di kiko nan ta papia.

Skol i Kom.: Kiko bo kiermen antó ku e dekadensia moral di nos hubentut?

Zaandam: E turismo di luho merikano ku nos konosé riba nos isla, tin un influensia desastroso riba nos hubentut. Rekreashon sano i normal no ta eksistí mas aki na Aruba. Organisashonnan deportivo ta haya nan ku hopi problema. Organisashonnan di futbol p.e. di baina por mantené un kuarto di palo i karton banda di nan fèlt, kual nan ta uza komo nan klup-huis, mientras ku e paleisnan di hotel ta rèis foi tera meskos ku padestul. Machinnan di plaka (flippers), happy hours, casino's, e mundu di hotel, tur e kosnan aki ta atraé e hubentut enormemente!

E ta yega asina leu ku nan ta dispuesto pa asta kai den prostitushon. Lesa e poesía ku a sali den Skol i Komunidat ultimamente di Nena Bennett. E dekadensia mas grandi ta e pensamentu individualista ku ta wordu propagá. Tur hende ta purba bin na plaka lo mas lihé posibel. Pero ora ku algun mucha homber mester hòrta turistanan mesora nan ta kla pa sklama.

Mi tin admirashon pa Michael Manley di Jamaica.

E ta buska moda di trese kambio den e situashon na su isla vía e kaminda demokratiko, no manera Castro ku arma. E ta traha saliendo for di un konvikshon profundo; e konvikshon di ku tur hende ta igual! Boso por skirbi trankilamente ku ami ta partidario di esaki.

GUILLERMO TRINIDAD

Trinidad: No, mi no ta mira ni lo mínimo peliger di komunismo na Aruba. A kedami masha straño, ku tin hende ta uza e kos aki pa, segun mi, spanta e pueblo kuné. Si tabatatin sierto peliger of si bo a apuntá algo, mi kiermen si bo a mira sierto grupo of moveshon den e direkshon ei, lo bo por a hasi uzo o maluzo di dje; pero kaminda no tin nada "at all" mi ta hayé un maniobra poko straño ku bo ta pinté komo un peliger pa e pueblo di Aruba. Esaki ta bin, mi ta kere, for di e deklarashonnan di Frente na Korsou i nan a haya esaki komo un bon tema pa uza den e kampaña pa referendum aki.

Skol i Kom.: Pero bo no ta mira e peliger na *Antias* tampoko?

Trinidad: No, mi no ta miré ni na Antias tampoko.

Nos struktura sosial ta hopi leu di por yega na bira komunista.

Skol i Kom.: Kiko ta bo opinion di esnan ku ta uza e lemanan aki?

Trinidad: Mi ta kere ku nan ta uzé pasobra ta kumbiní nan polítikamente pa uzé i esnan ku no ta uzé polítikamente ta uzé pa miedo. Mi no ta mira ku ningun hende mester tin miedo, ni paniko di algo ku no ta menasé direktamente.

Skol i Kom.: Den pasado nan a yega di yama e direktiva i redakshon di Skol i Komunidat pa komunista. Kiermen ku segun bo nan ta bisa esaki pasobra nan tin miedo di nos?

Trinidad: Bo tin e tendensia ku ki ora ku un hende o organisashon ekspresá su mes den un direkshon ku bo por kualifiká komo sosial o sosialista, mesora nan ta kla pa yamé pa komunista.

Skol i Kom.: Bo ta kere ku esnan ku ta uza komunismo pa spanta e pueblo, ta na altura di kiko e ideolohía aki ta enserá?

Trinidad: Mi no ta kere ku nan sá kiko e komunismo ta enserá. Mi no ta kere ku nan lo a hasi un estudio profundo di dje. Nan ta djis uzé pasó nan sá ku e palabra aki ainda ta kai malo den pueblo, pesei nan ta uzé.

Skol i Kom.: Nan ta bisa ku aki na Aruba te asta tin un tendensia kontrario, esta un tendensia diktatorial. Bo tambe e yega di eksperensiá esaki?

Trinidad: Mi no ta sintié *ainda* komo menasa. Pero mi a nota si sierto kosnan ku ta ponebo pensa un ratu.

Skol i Kom.: Kiko bo a nota antó?

Trinidad: Loke mi a nota ta ku sierto fuentenan, ora bo tin un opinion ku ta kontrario ku dinan, tin biaha ta tuma pasonan pa purba limitá bo libertat di ekspreshon. Preferiblemente nan no kier tende opinionnan ku ta kontrario ku ta di esun di nan.

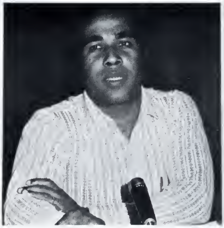
Skol i Kom.: Bo a bisa awor ei *ainda*, kiermen ku segun bo e por bira mas pió, den futuro?

Trinidad: Ora bo señalá algo bo tin ku tene kuenta ku esaki por ta un komienso. E por ta algo okashonal. Pero bo tin di sinta pensa bo mes, di kiko e kos aki ta bin? E ta un kos ku na e momento aki ta wordu uzá of e tendensia diktatorial aki ta brota di un sierto mentalidat? Si e ta brota for di un sierto mentalidat, mi ta kere ku e tin un peliger den dje pa futuro.

Skol i Kom.: Pero, bo no a hayabo menasá direktamente nunka komo ku bo ta di e kontra-partido?

Trinidad: Te ainda mi no a sintié personalmente, te ainda mi por a ekspresá mi mes libremente komo representante di pueblo. Bo ta haya opinion kontrario, pero nan no a yega di menasámi nunka ainda.

E presidente di nos partido, sr. Leo Chance, sí a wordu hopi biaha molestiá na telefon. E kos aki a bai asina leu ku e mester a laga su number publiko pa tuma un number privá pasobra e i su famía no por a soportá e kosnan aki mas.

Skol i Kom.: I tokante e bala ku nan a pasa den kas di sr. Max Croes. Bo ta kere ku ta trata aki di un "verdwaalde kogel" of bo ta kere ku e tabata intenshoná?

Trinidad: Nos no a tende nada mas di e asunto aki. Mi no sa kiko mi mester pensa di e kaso aki. Mi a hayé masha remarkabel si, sierto momento, pero mi tin mucho poko detaye pa por husgé.

Skol i Kom.: Bolbiendo bèk riba nos tema: Kiko ta bo opinion en general, tokante komunismo?

Trinidad: Wel pa mi bisabo, mi ta masha "voorzichtig". Pa bo por papia sufisientemente rasonabel riba dje, bo mester profundisá bo mes riba dje. I esaki mi no a hasi nunka, mi no a sinta studié.

Skol i Kom.: MEP ta bisa ku Frente tin tendensianan komunista i ku si e partido aki koi mando na Korsou, mayan den un federashon esaki por "bin over" pa Aruba. Bo ta kere esaki bo tambe?

Trinidad: Manera mi a bisa kaba, nan kier uza e kos aki. Mi no ta kere ku awor aki numa MEP a haya sá e ideolohía di Frente. Nan mester tabata sa esaki fordi hopi tempo kaba, foi tempo ku nan tabata den gobierno sentral. Den e tempo ei nan a para ariba pa Frente drenta Gobierno Sentral huntu ku nan. E tempo ei sí nan no a mira ningun peliger den frente. Mi no ta tuma e ekspreshonnan die hendenan aki na serio.

Skol i Kom.: Sr. Trinidad, masha danki pa e entrevista konsedí.

CLARENCE RICHARDSON

Skol I Kom.: Bo ta mira e peligro pa komunismo na Aruba o Antias?

Richardson: Pa bisa berdat, na Antias, si nos no konsientisa e pueblo trahadó no tin solamente peligro pa komunismo pero pa tur sorto di infiltrashon. Pasobra mi ta mira tur infiltrashonnan di afo ta peligroso i no solamente komunismo. Ami no sa kiko nan ta komprende bou komunismo. Si nos lesa historia, ta kantidat di persona ora nan hasi algo straño den komunidat, nan ta pone un nomber pa nan. Den tempo di Hitler nan ta yamanan Nazi, den tempo di Romanonan nan ta wordu yama Kristian ku tabata hendenan ku ta kere den un Dios ku bo no por weita. Awendia ta un berguensa den un parti di mundo ora nan yama bo Yankee, i na e otro parti ta un poko fastioso si nan yama

bo komunista. Mi no ta mira ku e kosnan aki no tin nada di aber ku e edukashon di e pueblo. Un pueblo konsientisá sa kua rumbo e ta bai, i e ta disidi ta pa ku -ismo e ta laga prevalese na e luga. Mi no ta mira ningun peligro pa komunismo ni kapitalismo pasobra e tei kaba. Mi ta kere ku kapitalismo no a demonstra di ta asina bon pa nos pasobra si bo mira Korsou i Aruba, aña pasa nos por a papia di 18% di desempleo. Si nos wak den sektor di konstrukshon, si no tin nada nobo pa fin di e aña aki, lo tin 1000 trahadó riba kaya den e sektor aki só, sin bisa den otro kaminda unda e tin su influensia tambe. E problema di e peligro di komunismo, ami no ta mir'e manera ku nan ta pint'e. I di otro banda mi ta mir'e komo un debelidat tanto di e politikonan di Korsou komo di Aruba ku ta purba usa esei i ta mustra ku nan ta para swak. Si un partido politiko ku ta den gobierno ta trata e pueblo komo debe ser i ku e pueblo ta haya loke e merese, ku tin benefisionan sosial, ku tin un sueldo drechi, tin kas pa biba i no tin miseria den pueblo, anto mi ta kere ku un gobierno asina no tin ningun miedo di ningun sorto di infiltrashon. Kier men ku tur e gritonan aki ta un muestra di debilidat kompleto.

Skol i Kom.: Kon bo ta haya e gritonan aki prome ku referendum i elekshon?

Richardson: Mi ta kere ku den e situashon politiko ku nos ta meskos ku e otro partido politikonan tin un lema, issue pa tene e votadornan ku nan. Lokual a pasa na Korsou kaminda e partidonan di Korsou mes a kuminsa grita kuenta di komunismo, a duna e partido aki na Aruba ku ta boga pa los di Korsou un argumento mas pa agrega na tur e argumentonan ku ta wordu uza. Tambe awor nan por bisa los for di Korsou pasobra e peligro di komunismo tei. Pero mi ta kere ku bo mester biba den algo pa bo por sa ki sorto di peligro bo ta papiando di dje. Ami no por bisa bo kiko ta e peligro di komunismo ni di sosialismo. Uniko peligro ku ami por papia di dje ta e peligro di kapitalismo kual nos ta sinti aki masha fuerte. Tur e miserianan, tur e trahadonan ku no ta ganando sufisiente pa kria nan famia no ta komunismo ni sosialismo ta hasie. Ta gewoon ta e sistema ta ku nos ta biba aden ku ta sigur e sistema kapitalista. Na Merka mes ku ta e korona di kapitalismo nan ta buskando diferente formanan awor aki kon pa suavisa e monstrou ku nan mes a kria i ta bai tin diferente tendensianan. Tur kambio den un pais si e no bai planifika bon ta un peligro. No ta hasi niun diferensia, kua kambio ku e ta. Si e ta rapido, radikal e ta un desastre den kua pais ku e ta.

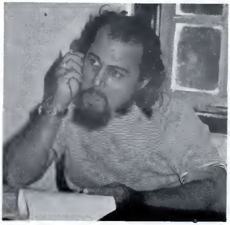
Skol i Kom.: Nos por konklui ku no tin ningun peligro pa komunismo den Antias?

Richardson: Den Antias mi no por bisa pasobra mi no ta sufisiente na Korsou, Boneiru i Isla Riba. Pero di aki si mi por bisa sigurmente, e pueblo trahado t'asina inkonsiente e ta laga gruponan di afo bib bisanan ku nan tin ku aksepta esaki. Aunke ku nos falta hopi konsientisashon, ainda mi no ta kere ku e trahadonan di Aruba ta habri pa un infiltrashon sin sa ta unda nan ta bai. Loke si mi ta mira ku si situashon sigi asina ku e pueblo trahado no worde skucha, kaminda ku e poko entrada ku nan tin kompa. a ku e hopi gastonan ku ta sigi subi; si lo bin problema na Aruba, kaminda e trahadonan por bai reboltia pa bai mas pasobra nan ta mira ku un grupito so ta gosando i e masa no ta haya sufisiente. E peligro aki no tin nada di hasi ku komunismo, no tin nada di hasi ku infiltrashon. Nan ta sintiendo ku nan ta bayendo patras i no padilanti.

ERROL COVA

Skol i Kom.: Kiko bo ta pensa di e gritonan den prensa ku tin infiltrashon komunismo na Antias?

Cova: E partidonan politiko a tuma henter e asunto ei komo un issue politiko den kampaña. Si bo puntra mi si hende mester ta pro of kontra komunismo anto mi otro pregunta ta kiko esun ku ta puntra ta konsidera komo komunismo? Si t'asina ku mi ta kontra tanto infiltrashon komunista komo tur otro infiltrashon ta negativo.

Pero si mester duna pueblo un splikashon di e ideologianan ku ta eksisti p'asina por bini un desishon ku pueblo mes disidi a base di kiko nan kier ser goberna. Lokual a sosode akinan ta ku un asunto a wordu uza pa un issue politiko. Esei ta proba ku awor aki den e komunidat tin masha poko issue ku por uza komo issue politiko. Mi ta kere ku ta importante, ki ora hende nan papia di komunismo, sosialismo ets. pa yega na un akuerdo prome kiko nan ta komponde bou di e palabranan aki, ora nan ta uzele sino e falta di komunikashon di e kontenido ta sina grandi ku tur kos ta worde bruha. Esei ta lokual ta pasando awor aki.

Skol i Kom.: Pues bo ta kere ku e gritonan ei solamente ta pa hasi influensia riba e publiko?

Cova: Si mi ta kere ku si tabata kos serio nan mester no solamente a lanta ku nomber i etika pero splika ta kiko ta kontenido di kada un di e etikanan aki, p'asina splika nan mes mas miho. Awor nan ta solamente uzando gritonan emoshonal pa spanta hende.

Skol i Kom.: Bo no ta mira infiltrashon komunismo?

Cova: Ami no ta mira den lokual nan a papia. Mi no a mire komo un infiltrashon komunismo.

RUDY FRANK

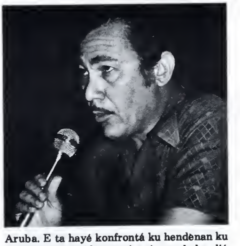
Frank: Den tempo di kampaña hopi kos ta wordu bisá. Mi ta kere ku esaki a sali for di sierto ekspreshonnan di Tolinchi Pieters i Papa Godett na Korsou, kaminda nan lo a identifiká nan mes ku e revolushon kubano. Mi no ta kere ku na e momento aki por tin un tendensia komunista aki na Antias, ni na Aruba ni na Korsou. Pero naturalmente e por sosodé; e ta dependé di e standart di bida ku tin aki. Ta un tarea masha grandi di gobierno pa mantené e nivel aki pa komunismo no logra haya un pia aki riba.

Asta ta ser bisá dor di frente ku ta NVP-U mes a yuda, a kolaborá, pa e banda di musika

kubano bin aki i Juancho Evertsz no a kontradesí esaki.
Den pasado, aki na Aruba, na 1969 tabatatin un miembro di eilandsraad, ku a kore bai Korsou pa duna Papa Godett sanger, despues ku un bala a raka e persona di Godett den e revolushon di 30 di mei. Pakiko ela hasiele? Pasobra ela kere ku Godett tambe tabata simpatisá ku Kuba, komo ku e tabata bisti uniform i pechi al estilo di e barbudonan kubano i kisas e lo a mira un identifikashon di esaki ku e revolushon kubano, kual revolushon *mi sá* ku semper ela respaldá!
Na aña 1972, mi ke sá na okashon di aniversario di e revolushon kubano e mesun persona aki a manda telegram di felisitashon pa Fidel Castro.
Pero esei, mi ta kere, kada ken por hasiele; mi no ta kere ku dor di esei bo ta bira un komunista.

Skol i Kom.: Bo ta papiando di un persona aki, e ta un persona prominente den nos komunidat.
Frank: E ta un persona prominente.
Skol i Kom.: Bo por a bisa nos lektornan kende e persona aki ta?
Frank: Mi ta preferá di no divulgá e nomber di e persona aki, komo ku a no ta hasi kaso. E ta den polítika, lagami poné asina.
— Den un kombersashon informal ku a sigi despues di e entrevista aki sr. Frank a bis nos ku e persona ku e kiermen ta e aktual diputado di agrikultura sr. Daniel Leo. —
Frank: Mi ta korda tambe ku den e tempo ei, na 1972, den e seno di MEP, kada biaha nan habri kartera bo ta mira un portret di Che Guevarra. Esei lo ta kisas un indikashon ku nan ta admirá e hendenan aki, ku a lucha pa nan pueblo.

Skol i Kom.: Pero nos ta haya esaki straño sí. Pasobra ta nèt MEP, na boka di su lider, ta spanta pueblo pa tene kuidou ku komunismo di Korsou (Frente). Bo'n ta haya esaki un aktuashon laga nos yamé un poko kontradiktorio?
Frank: Wel, mi ta kere ku e lider aki ta hasiendo tur sorto di maña pa logra gana votos, pa su partido i e ta krea serka e pueblo un miedo ku no ta nesesario. Mi no ta mira ku awor aki na Aruba ni na Antias nos mester tin miedo di kualkier infiltrashon komunista.
Skol i Kom.: Aparte di e grito aki di komunismo, nos a tende tambe pero for di e otro banda ku e ultimo temponan aki sierto personanan ta holiendo un tendensia kontrario na esun komunistá, ésta un tendensia fasista o ku ta baiendo den direkshon di un diktadura.
Kiko bo ta pensa di esaki?
Frank: Wel, bo por un diktadura komunista manera esun di Stalin, of un fasista manera tempo di Hitler i Musolini.
Lagami bisa, ku mi ta mira akinan sí, un sierto tendensia serka sierto polítiko pa uza tur klase di demagohía pa despues ku nan logra nan meta, pa nan por sigi ku un politika di intimidashon, den kual nan ta uza e "junglewet", esun ku tin mas forsa, esun ku tin mas poder, esun ku ta mas feros, esei semper ta keda na mando! Ultimamente tabatatin varios kos ku a pasa ku ta mustra den e direkshon ei.
Por ehempel: Un sierto klase di demostrashon (esun tení na jegada di De Gaay Fortman, red.) kaminda personanan ta wordu intimidá; sierto yamadanan ku ta wordu hasí. Hopi biaha ta pasa ku un polítiko no por bai libremente bai ekspresá su opinion na Tele-

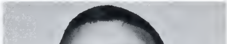
Aruba. E ta hayé konfrontá ku hendènan ku ta trata di intimidé, pa mira si e por kobardiá pa asina e no ekspresá loke e tabatatin pensá di bisa. E tendensia aki sí mi ta mira aki.
Mi ta kere ku alo largo e pueblo aki lo abolí ku e hendenan aki, i ku nan lo desmaskará e lobo ku ta kana den e kuero di karné.
Skol i Kom.: Kuanto tempo bo ta kere ku esaki lo bai tuma?
Frank: Mi ta kere ku pa e proksimo elekshon pa '77 ya e pueblo lo demostrá ku ela rekonosé ta ken ta e lobonan ku ta kana ront den kuero di karné.
Skol i Kom.: Kiermen ya bo ta mira sierto síntoman ku ta hole na diktadura.
Frank: Si!
Skol i Kom.: Pero nan ta konkreto of nan ta djis na sierto "feeling" ku bo tin di esaki.
Frank: No, nan ta konkreto. Koi p.e. lokual a pasa i ku den mi temporada komo diputado nunka a wordu hasí. Hendenan ku ta traha na "werkverschaffing" ta wordu *obligá* pa bai demostrá. I esaki no ta lokual mita sinta saka for di mi dede, pero mi a wordu yamá varios biaha i nan a bisami ku nan ta haya nan mes obligá di hasi esaki pasobra nan tin miedo di perde nan trabou of ku gobierno lo tuma sierto represayanan kontra nan si nan nenga di bai demostrá. Tin biaha ambtenarnan ta wordu obligá pa pasa kasnan ront pa parti papelnan pa manda e hendenan bai vota pa independenia den e referendum. Tur e kosnan aki ta mustra den direkshon di un tendensia diktatorial.
I mi na ta kere ku un hende ku un konsenshi limpi tin nodi di kana rondoná pa personanan ku un reputashon malo. Si su konsenshi ta limpi e no mester di ningun sorto di "bodyguard". Solamente ora bo ta hasi kosnan malo bo mester di esaki.
Skol i Kom.: Nos por konkluí anto, bolbiendo bek riba nos tema orihinal, ku segun sr. Frank no ta eksistí ningun peliger di infiltrashon komunista i ku esaki ta wordu uzá dor di MEP pa spanta e pueblo.
Frank: Si, mi ta kere ku e gobierno ku ta na mando mester traha pa mantene e nivel di bida ku nos tin aktualmente, pa asina e komunismo lo no tin chens di drenta aki.
Skol i Kom.: Sr. Frank, nos ta yamábo danki pa bo tempo konsedí na nos.

WATTY VOS

Despues di un bonbini, sr. Watty Vos a gradisi Skol i Komunidat pa e entrevista, ya ku ta pa promer biaha ku su persona tabatin e honor di tin un entrevista ku e organo di VLA, Skol i Komunidat.

Nos promer pregunta na sr. Vos: "Kiko ta sr. Vos su opinion tokante e asunto di komunismo; sr. Vos ta kere ku tin di berdat den esaki, ku komunismo ta eksisti na Aruba?"
Vos: Komunismo por infiltra kaminda tin un ekonomia debil, kaminda tin personanan hopi atrasa. Por tin personanan ku lo por hasi maluso e ora di esaki i hasi ku komunismo por infiltra. Den nos komunidat no tin luga pa komunismo, pasobra nos pueblo tin un nivel di bida i un estudio basta avansa, kaminda ta imposibel pa komunismo infiltra.
Skol i Kom.: Sr. Vos ta di opinion anto ku awor *no* ta eksisti komunismo anto na Aruba.
Vos: Na Aruba e no ta eksisti, pero si tin personanan ku tin sierto simpatia pa mandatarionan den paisnan komunista i e personanan ei por hasi daño na nos pueblo si nan sigi ku nan tendensia den e direkshon ei.
Skol i Kom.: Den e ultimo lunanan nos a ripara ku den La Prensa i tambe Promé a sali hopi tokante e asunto di infiltrashon komunista. A bai asina lew ku te hasta e ta i a wordu relashona ku e referendum. Señor Vos ta mira algun relashon entre komunismo-referendum.
Vos: Mi no ta weita relashon, pasobra si paisnan komunista kier infiltra den otro islanan nan ta hasi tur nan esfuerso pa logre. Ta keda na kada isla si nan ta permiti esaki. E responsabilidat aki ta keda na politikonan pa evita esaki. I no mester weita esaki mas tanto algo pa saka probecho politiko di dje. E responsabilidat ta na e politikonan pa kuminsa proteha e pueblo i e isla na promer lugar".
Skol i Kom.: Algun kaminda na Aruba nos a wak skirbi, — independensia si, komunismo nunca —. Kier men anto e referendum ta(a) wordu relashona ku komunismo. Si bo no a vota pa independensia esei kier men ku bo ta pro komunismo na Aruba. Sr. Vos no ta kere ku e dos kosnan aki no tin nada di haber ku otro i ta straño ku e relashon aki ta wordu usa?
Vos: Nos partido RUBA a laga politika kompletamente un bande den e referendum i ta MEP ta esun ku lamentablemente di a hinka esaki den politika, ekskluyendo asina un gran parti di e komunidat di bai vota. Enkuanto di e relashon komunismo-referendum

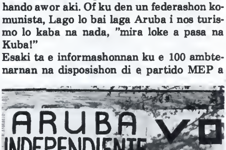
mi no ta weitele. Sinembargo mi kier a trese algo padilanti ku ta preokupami. Mi preokupashon ta esaki. Diferente biaha nos ta haya den Parlamento ku komponentenan di MEP ta yama personanan pa traidor, ku nan mester wordu poni kontra paredon i hopi biaha e pueblo no ta komprende esaki.
Paredon ta nifika ku un persona ta wordu poni kontra muraya i tira mata pasobra bo ta konsidere komo traidor di bo isla. Komo politikonan no mester hasi ekspreshonnan asina. Ultimamente nos por atende ku MEP kier viaha pa Jamaica. Na Jamaica tin infiltrashon komunista hopi fuerte. Kiko lo ta e intenshon di MEP anto pa viaha pa Jamaica? No tin otro paisnan den Caribe ku nos por bai buska relashon kune? Pakiko ta net Jamaica MEP kier bai? Esaki ta duna hende di sospecha ku mester tin relashon. RUBA lo bringa pa evita kualkier intenshon di infiltrashon kominista riba nos isla.

Skol i Kom.: Durante un di e propagandanan di e partido MEP pa ku referendum via radio nos por atende sr. Roland Lacle bisa: "si bo ta kontra pa Aruba kai bow gara di komunismo anto bo mester vota pa independensia". Sr. Vos no ta kere ku esei ta algo sumamente ridikulo i absurdo pa bisa, komo ku e ta algo asina ilogiko.
Vos: Tin politikonan ku ta kere ku, ku eksagerashon bo ta logra konfiansa di pueblo.
Nos mester ta sinsero ku e pueblo. Nos mester por tin e grandesa pa splika detayadamente kiko ta sperabo, pero no bini den eksagerashon. Nos mester splika e pueblo kiko nos por hasi pa e pueblo. I si ta votos nos kier, nos mester gana konfiansa di e pueblo ku sinseridat i frankesa.
Hopi biaha nos tin politikonan riba nos isla ku ta mantene e pueblo bobo i esei ta un di e motibonan ku mi a aleha mi mes for di e partido MEP. Hopi biaha nos ta sinti eksagerashon den palabranan di e lider. Kos ku lo bo no spera.
Skol i Kom.: Di nos banda nos ta haya ku ta eksisti un eksagerashon grandi i peligroso di parti di MEP pa ku e palabra komunismo. Peligroso pasobra nos pueblo no ta asina lew ku nan ta na haltura kiko ta nifika komunismo of sosialismo. E ta wordu usa mas bien komo un "spookbeeld" pa spanta e hendenan, pa asina nan kore bai vota. Kier men ku nan ta vota pa algo sin ku nan sa kiko esei lo nifika pa futuro i sin ku nan sa kiko ta e konsekuensianan di esaki. Si bo ta bisa ku bo ta kontra pa Aruba kai bow gara di komunismo, pesei bo mester vota pa independensia anto nos ta haya esei un *gañamento* barbaro di nos pueblo.
Vos: Por a ripara ku den ningun forum mi a usa e palabra komunismo. Mi kier ta franko ku e pueblo i ta asina hopi faktornan tin pa bo splika e pueblo e desventahanan ku bo tin den e konstelashon antiyano ku bo no tin nodi di spanta e pueblo i bai den argumentonan eksagera. Mester por konvense e pueblo ku argumentonan bon funda pa bai vota. No spanta e pueblo. Nos, RUBA, ta bai habri un epoka nobo den politika. Nos ta bai ku hopi mas frankesa, nos lo hiba un politika abierto pa pueblo por tin konfiansa. Pesei mi no por a keda den MEP.
Mi prinsipio, mi karakter i mi frankesa no ta permiti ku mi por a keda den. I si akaso e partido aki keda den gobierno, e lo debilita nos base ekonomiko. I den debilitashon di nos base ekonomiko e ora bo ta haya e peligro di infiltrashon komunista.
Skol i Kom.: Hopi biaha nos ta tende ku den un regimen komunista bo no por tin opinion propio, ku no ta eksisti libertat, ku tin diktatura ets. Poko siman pasa a bin Aruba algun familiares di e president di Haiti "Baby Doc" Duvalier, i kualnan a wordu risibi ofisialmente dor di gobierno di Aruba. Nos tur sabi ku na Haiti ta eksisti un di e diktaduranan mas feros ku por tin i ku e pueblo ta wordu oprimi i eksplota di un forma barbaro i inhumano. Na Haiti no ta eksisti ningun klase di libertat menos ainda respet pa derechonan humano. *I Haiti no ta un pais komunista.*
Sr. Vos no ta haya un kontradikshon den e hecho ku ta kondena paisnan komunista pasobra "supuestamente" no ta eksisti sierto libertatnan i na mes un momento ta risibi ofisialmente familiares di e president di Haiti. Haiti, un lugar kaminda berdaderamente no ta eksisti ningun libertat i kaminda ta wordu goberna via un represhon polisial tremendo.
Vos: Naturalmente tin un kontradikshon. Si en kaso bo ta ripara ku tin un diktador ta dikta riba su pueblo, nos mester por mustra respet pa derechonan humano mundialmente. Algo ku semper ta wordu bisa dor di diferente personanan ku ta basa nan mes riba derechonan humano. Ora nos ta basa nos mes riba derechonan humano, nos mester tin preokupashon tambe pa nos otro rumannan den Caribe, Latino America i den e resto di mundo. Pero hopi biaha bo ta haya politikonan ku ta bo ekspreshon nan ta hasi, pero nan no konose signifikashon di e ekspreshonnan.
Skol i Kom.: E asunto di Haiti aki ta sumamente tristo, pasobra bo no por kritika un regimen na un banda pasobra e ta un regimen komunista, i di otro banda ofisialmente gobierno ta risibi personanan ku ta hopi liga ku un hefe di estado di un pais, kaminda berdaderamente *no ta eksisti ningun klase di libertat.* Libertat a bira un palabra interpretativo.
Vos: Hopi biaha tin serka politikonan kontradikshonnan grandi. Politikonan hopi biaha ta ekspresa algo i ta hasi otro.
Akinan sr. Vos a bai riba e hecho ku un miembro di MEP dia 30 di mei a bai Korsow bai duna sanger pa e lider di Frente, ku awe nan ta kulpa komo komunista. Tambe e asunto di trahamento ku Frente a bin dilanti. E viahe pa Jamaica a bolbe wordu menshona.
Tur esakinan ta kosnan ku ta duna e pueblo miedo. E asunto di falsifikashon di volmacht, e famoso yamadanan pa telefon; tur esakinan ta violashonnan di e libertat di kada ser humano.
Te aki nos entrevista ku sr. Watty Vos.

KOMUNISMO I REFERENDUM

E fantasma ku MEP a laga lòs den pueblo tabatin efekto riba e resultado di e referendum. Spantando e pueblo ku un komunismo ku supuestamente lo a wordu implantá riba Aruba foi Korsou dor di Frente si Aruba bai den un federashon, nan a toka e punto debil di e kapanan humilde di nos pueblo kendenan ta forma e mayoría. I nèt FRENTE (!), kual partido MEP mes a insistí pa drenta gobierno sentral huntu ku nan tempo ku nan tabata den.
Diripente Frente a bira komunista, nan a bira un menasa pa Aruba. Ta tristu i kondenable ku mester a kai na sorto di praktikanan baho asina pa logra hala votos for di e pueblo pa loke MEP ta boga pe!
Ta típiko ku e miedo aki bo ta hayé mas lihé bou di e kapanan sensiyo i humilde di *tur* pueblo. Ta lógiko tambe, pasobra e poko propiedat ku nan tin, pa nan ta un fortuna inmenso, pa nan e tin un inmenso balor. Ounke sea e por ta un kas chikito, un kunuku regular, poko bestia ku nan ta kría ets. I loke nan tin, nan no kier perdé i loke nan a tende di komunismo ta, "ku nan ta kita tur kos foi bo, bo no tin mag di tin ningun propiedat". Nos a tende foi bokanan humilde di nos pueblo, ku nan *mester* vota pa independensia di Aruba, pasobra si Aruba kai den un federashon *komunista (!)* nan lo perde e kas ku nan ta trahando awor aki. Of ku den un federashon komunista, Lago lo bai laga Aruba i nos turismo lo kaba na nada, "mira loke a pasa na Kuba!"
Esaki ta e informashonnan ku e 100 ambtenarnan na disposishon di e partido MEP a

(vervolg op pag. 11)

jùfrou bets

40 aña

den enseñansa i ainda aktivo

Maria Elizabeth de Kort a wordu honra e aña aki pa su valioso labor den nos enseñansa durante mas ku 40 aña.
Jùfrou Bets a wordu nombra patrona di e asamblea anual di Sindikatonan di Maestronan di Aruba pa e aña aki. Redakshon di Skol i Komunidat no por a laga e okashon pasa pa organisa un re-enkuentro di jùfrou Bets ku dos di su eks-alumnonan. Señora Aura de Cuba-Arends, 41, mama di 4 yiu, di kual un ta studiando afó. Señor John de Cuba, 31 aña, tin un yiu di dos aña. Nan tur dos a haya jùfrou Bets den promé klas na Sabaneta.
John ta traha komo keurmeester di komestibles na Gezonheidsdienst.

Estudio

"Den e tempo ei bo no por a yega mas leu ku 6de klas. Aña 1922 mi a bai skol na Playa, awor yama Maria College. Mi a traha 4 aña na skol di Sabaneta komo kwekeling. Despues mi a bai Korsou na aña 1926 pa sigi un kurso na St. Martinus Gesticht.
Januari '63 mi a kumpli 40 aña trahando den enseñansa. Awor aki mi tin 70 aña. Mi a traha tanto na Sabaneta komo San Nikolas. Un par di aña pasa ainda mi a remplasa jùfrounan ku tabata malo na Pos Chikito i na Sabaneta".

Oranan di skol

Skol i K.: Kon e oranan di skol tabata e tempo ei?
Bets: Skol ta kuminsa 8.30 di mainta te ku 12'or di merdia i di 1'or te ku 3'or tur dia, diaranson tabata tin mita dia. Sin speelkwartier. Ora frèrnan a bin nos a bin haya pauze. Muchanan tabata traha stret bai te 12'or. Nan ta kome for di 12'or te 1'or. Un prestashon grandi. Un kos ku mi por korda ta ku gezaghebber Kwarts a yega di puntra mi muchanan: "Boso kièr un dia liber mayan of boso kièr bini skol". Kontento e muchanan a grita: "Nos kièr bin skol". "Yufrou nunka mi no a weita poko mucha apnormal manera esakinan" e mandatario a bisa.
Skol i K.: Kiko boso mester a hasi prome i despues di skol?
Eks-alumno: Mainta prome ku bai skol nos mester a piki palo, koi awa, i bai misa. Despues di skol nos ta bari kas, mòp i duna bestianan kuminda.

Lesnan

Skol i K.: Kual tabata e "vaknan" den 1e klas?
Bets: Katisashi, zaakonderwijs: e.o. riba e dia ei nos ta trata tur kos di un stùl of mesa; lesa, skirbi, pinta, hulandes, traha sòm.
Tur e "vaknan" aki ta dura mei ora. E tempo ei no tabata tin kleuterskol. Mi mester a siña e muchanan tur kos. E prome dia e muchanan mester a siña: recht zitten, voetjes naast elkaar, handjes overelkaar en mondje dicht. Goede morgen juffrouw, goede middag juffrouw, dag juffrouw. E muchanan mester a ripitiele mas ku dies biaha pasobra nan mester a papia Hulandes. Mayoria biaha mi tabata splika na Papiamento promé pa nan komprонde mas miho.
Skol i K.: Konta nos boso eksperensia e promé dianan na skol, kon boso a haya e Hulandes?
Eks-al.: Hopi mucha a yora, promé ku nan a kustumbra. Na skol semper nos tabata keto. Semper sinta nèchi, dede riba boka, skucha na jùfrou. Nunka nos no tabata keda kas. Wel e promé dianan tur kos tabata nobo pa nos pesei mes nos mester a pone hopi atenshon. Pa nos e lenga tabata algo kompletamente nobo. Nos mester a ripiti e palabranan varios biaha. Pero jùfrou Bets semper ta tin hopi pasenshi pa siña nos algo nobo. Nos ta worde splika na Papiamento promé, i despues nos ta bisa e palabra na Hulandes. Nos no tabata tin masha difikultat ku e lenga nobo pasobra tur kos tabata interesa nos e tempo ei.
Skol i K.: Kon jùfrou Bets tabata siña e muchanan kiko ta p.e. un apel, "sneeuw"?
Bets: Mi ta trese un apel skol, kortele laga e muchanan purbele. Wel ku "sneeuw" ta un poko difisil pero mi ta bisa nan ku e ta algo manera nos tin den frishidèr.

Materialnan

Skol i K.: Kual tabata e materialnan ku jùfrou Bets tabata traha ku ne?
Bets: Muchanan tabata tin "lei i griffel". E lei ta un borchi preto chikito, un banda ta traha sòm i otro banda ta traha hulandes. E griffel ta un kreit kolo di semènt. Tin mucha mester a keda skol pa laba e leinan pa haya pa mayan. Pa traha sòm nos mester a korta ronchi pa siña konta, nos a traha ku penchi swafel i bonchi. Nos promé telraam tabata traha di kosnan di hunga for di paki di Tide.
Skol i K.: Kual metodonan jùfrou Bets a usa?

Bets: Pa di prome nos no ta tin buki na kuminsamento. Ami tabata tin un skrift ku sùr a siña mi kon pa hasi 1e klas. Ora nos trata algo den klas nos mester a tresele (un apel) skol pa'sina e muchanan sa di kiko bo ta papia. Despues nos a bin haya nos promé buki di lesa. E lèternan tabata masha chikito i e ta tin 12 plachi. Tambe nos a usa un "leesplank" di aap - roos - zeep - voet - ets.
Skol I K.: Kon jùfrou Bets ta hasi ora di proefwerk?
Bets: Ora skol ta serka di bai sera nos ta traha algun proefwerk. Nos ta traha diktee ku p.e. e frasenan aki: "ik ben op school, ik zit op een bank, ik lees een les".
Skol i K.: Bosonan tabata haya hopi huiswerk?
Eks-al.: Kasi nos no tabata haya huiswerk, tur kos nos ta hasi na skol mes. Pa kada les ku bo traha bon bo ta haya un stempel. Esakinan tambe ta konta pa rapòrt.

Straf

Skol i K.: Kiko jùfrou Bets por korda di e strafnan di e tempo ei?
Bets: Den e tempo ei kasi no tabata tin straf. Miho bisa muchanan no tabata malkria. Den kasonan ekstremo muchanan por haya un klap.
Eks-al.: Nos sí ta korda ku tin bes bo mester hinka rudia dilanti di borchi, para den huki. Ami semper ta gusta hari hopi i pesei mi mester a bai sinta riba e ultimo banki. Despues ku e frèrnan a bin e strafnan a bira mas pisa. Si bo no sa bo katesashi bo tabata haya straf. Awendia ainda bo ta weita muchanan ta sinta pafo, otronan ta hinka rudia riba banki, nan ta para den solo.

Kontakto ku mayornan

Skol i K.: Kon e kontakto tabata ku e mayornan?
Bets: Kasi no tabata tin kontakto. Mayornan no ta tin hopi di bisa na skol. Awor aki tur kos a kambia. Mama i tatanan ta bin informa tokante nan yiu. Ora algo pasa na skol mi mes ta bai serka e mama na kas.
Eks-al.: E relashon aki ta sublime. E ta di hopi importansia, ya bo sa kon bo yui ta na skol. Si e ta bai dilanti si of no. Komo mayor mi por papia di eksperensia di mi yuinan. Na kas tambe nan tur tin un tarea banda di nan huiswerk.

Disiplina

Skol i K.: Nos ta riparando ku disiplina no ta hunga un rol masha grandi awendia. Kon esei tabata antes i awor?

Bets: Disiplina semper ta kuminsa na kas. Promé aya ora muchanan bini for di skol mama ta warda nan ku un kopi di te i pan ku djem. Nos ta kita paña, kome, laba kos di kibra i bari. Despues nos ta bai hunga barika yen (e tempo ei nos no ta tin huiswerk) i ora bira skur nos ta bai drumi. Awor muchanan ta yega kas i no tin ningun hende pa risibi nan. Mama i papa ta traha. E mucha aki ta habri frishidèr i kome kiko e ta haya ta bon. E ta manera señor i maestro den kas, e no tin ningun hende pa bis'e nada. Despues e ta bai hunga ku su amigo, kual nos no sa si e ta un bon amigo, i e ta bin kas anochi. Esei a hasi ku e muchanan a lanta sin disiplina pasobra mama i papa no tei pa bisa nan algo.

Dia 19 di mart 1977 VLA a rendi un homenahe na jufrou Bets i na e okashon ei Señora Digna Laclé a dedika e sigiente poema na un di nos pionero den nos enseñansa.

UN STREA DEN NOS FIRMAMENTO

E kurasonnan den kual bo a sembra
simia di amor pa humanidat
awe ta lansa un plegaria na Todopoderoso
pa gradisi E pa e gran previlegio
di por a risibi for di bo man un bon edukashon
e mannan chikito ku bo a dirigi
rib'e kaminda difisil di por a siña skirbi
awe ta mannan grandi uni den orashon
pa yama danki pa tanto bendishon
ku bo a trese pa nos pueblo i pa nos enseñansa
e lipnan ku bo a siña lesa i pronunsia
palabranan den un idioma asina komplika
awe yen di ternura ta pronunsia bo nomber
i ku orguyo ta komenta:
"pa mi tambe jufrou Bets a hasi skol
esei lo mi no por lubida".
Ta bo simplesa a forma bo grandesa
bo kualidatnan nos tur lo trata di imita
bo a sirbi i bo a duna desinteresa
Manera un strea bo ta briya den nos firmamento
pa bo por sirbi nos di gia i kompas
i asina lo bo sigi biba den nos kordamento

D. LACLE H.
19 mart 1977.

Eks-al.: Mas bien e muchanan awor ta falta hopi rèspèt. Nan no sa kiko esaki ta mas. Nan mes ta hasi i deshasi. Hopi biaha tin mucha di edat di 9 aña ku ta riba kaya te 9'or di anochi. Disiplina ta algo ku bo mester mantene sino bo ta perdí. Si bo ripara bon, mayoria falta ta sinta serka e mayornan.

Enseñansa

"Enseñansa a bai hopi dilanti lokual ta konserni sabiduria i siensia. E manera di trese un lès pa e muchanan, materialnan nobo i metodonan nobo manera di trata muchanan. Muchanan ta keda sinta mas ku antes tur esaki debí na hopi problema di kas".

Dibertishon

Skol i K.: Kiko tabata tin e tempo ei pa diberti bo mes?
Bets: Den mi tempo mi tabata bai zangles i kanta den kor. Tambe mi tabata hunga komedia. Ora sùrnan bai Playa den ougùstùs mi tabata yuda den misa (kosteres).
No tabata tin hopi di hasi pero pami esei ta hopi kaba.
Skol i K.: Jùfrou Bets ta aktivo ainda?
Bets: Aktualmente mi ta tesorero den Credit Union di Sabaneta. Mi ta spera ku e maestronan di skol tambe lanta un Credit Union.
Eks-al.: Den Kemp tabata tin sine pa dies plaka. Atardi nos ta bai train futbòl ku frèr. Tur e kantikanan ku nos siña na skol nos ta kanta promé ku nos bai drumi. E ora ku nos ta bai drumi ta 6.30 di anochi. Awendia muchanan tin asina hopi dia liber i nan no sa kon pa diberti nan mes. Temponan aya ta 3 bes pa aña nos tin vakansi.
Jùfrou Bets ta inturumpi un rato: "Mi ta korda ku tempo mi a kumpli 25 aña ta traha ta promé biaha ku mi a haya 2 luna di vakansi.

M. WINKLAAR

grawata

— Politikonan ta bisa ku e partido politiko RUBA a lanta kibrá pasobra J.M. ta den.

*

— MEP a yama 18 di mart un dia di fiesta nashonal. Pakiko e amtenarnan no a haya un dia liber?

*

— 100 amtenar "na disposishon" di e komishon ku a organisá referendum a duna informashon:

* Bo ta mira e hoki na banda robes aki?
* Esei bo mester yena pa bo haya bo libertat.
* Dikon esun otro ei na banda drechi ta malo?
* Esei ta pa traidornan, esnan ku kier bai bou Korsou. Esei ta federashon.
* Kiko ta federashon?
* E ta masha malo més, e ta algo manera komunismo.
* Kiko ta komunismo?
* E ta algo manera diktadura fasismo, lo bo ta masha infelis, bo yiunan tambe lo ta infelis.

*

— Si bo ta kolo kla i MEP bo ta Arubiano (ku sanger di indjan).
Si bo ta kolo kla i kontra MEP bo ta traidor.
Si bo ta kolo skur i MEP bo ta Arubiano honoris causa.
Si bo ta kolo skur i kontra MEP bo ta yiu di Korsou.

*

— ANAAB, bou preshon politiko di MEP, ta bandona FESINA. No ta nada straño pa nos: semper ku tin problema ku gobierno di MEP, ANAAB ta laga GABA i VLA na kaya. Awor diripente ANAAB a bira masha CLAT-ista. Het kan verkeren!

*

— Mart '69 Daniel Leo ta kana ku potret di Fidel Castro den sako demostrando su apresio pa ku e komunista aki.
Mei '69 Daniel Leo ta bira donor di sanger pa Papa Godett.
Mart '77 Daniel Leo ta spierta pueblo kontra e komunista di Korsou: Papa Godett. Konklushon: Si Daniel Leo no a duna sanger, Papa Godett no a bira komunista.

*

— Diabierna 18 di mart dia históriko.
06.45 Mientras e promé rayonan di solo ta pasa riba e serunan, Betico, den su pidjama hel, ku strepi korá(!) solemnemente ta hisa bandera di Aruba.

*

— Het kommunistische gevaar loert aan alle kanten; op Curacao wordt al cement uit Cuba ingevoerd. Maar wat denkt u van de blikjes garnalen uit de Chinese Volksrepubliek in onze Arubaanse supermarkets? Laten wij de infiltratie stoppen voor het te laat is!

*

— De Arubaanse Zwembond kon enige tijd geleden onder gunstige voorwaarden een Cubaanse zwemtrainer aantrekken. Ze hebben het afgewezen uit angst voor ideologische beïnvloeding. Ze blijven liever met zwembandjes zwemmen.

de JAARVERGADERING van de VLA|SIMAR 1977

De jaarvergadering van de VLA werd dit jaar gehouden in de vorm van een assemblee die twee dagen volledig vulde. Hoogtepunt was ongetwijfeld de kulturele avond ter ere van Juffrouw Bets. Een vrolijke avond met voordracht, zang, dans en muziek voor een goed bezette zaal.
De rest van de assemblee was een droevige vertoning met als dieptepunt de bestuursverkiezing. Het bestuur bleek in zijn geheel af te treden, hetgeen op de kandidaat-bestuursleden een dermate effekt had dat zij zich ook allen terugtrokken.
Vanuit de zaal wees men het bestuur erop dat dit toch eigenlijk niet kon, men behoort toch af te treden volgens een bepaald rooster waarin de kontinuïteit is ingebouwd. Het bestuur was van mening dat dit wel waar is, maar dat men toch de vrijheid wil hebben om af te treden wanneer men dat wenst. Het bestuur deelde de leden mee ernstig teleurgesteld te zijn in de leden. Er kwam te weinig respons.
Voor ons is dit geen verrassing. Reeds vorig jaar schreven wij de volgende regels: "Wij hopen dat dit bestuur over enige tijd niet op dezelfde manier teleurgesteld wordt als voorgaande besturen, n.l. door gebrek aan belangstelling bij de leden". (Skol i Komunidat 1976 no. 1).

Inderdaad is het niet prettig om te werken zonder veel respons, maar aan de andere kant: het is de realiteit, het is nooit anders geweest en het schijnt elders op de wereld niet veel beter te zijn. Wie in het bestuur stapt kan dit van te voren weten, het mag eigenlijk niet gebeuren dat men daardoor teleurgesteld wordt. Bovendien vinden wij dat het met die respons nogal meevalt: zoals het bestuur zelf stelde zijn er bij iedere vergadering zo'n honderd leden. Dat is toch niet zó weinig? In de Staten vertegenwoordigen 22 mensen het hele Antilliaanse volk.
Vanuit de zaal werd een beroep gedaan op het bestuur om zich nogmaals te beraden, waarna de vergadering geschorst werd en het bestuur in konklaaf ging. Zonder resultaat. Het leek erop alsof de nieuwe naam van de vakbond: SIMAR de bijbetekenis kreeg: Jullie zien maar wat je doet. Tenslotte kwam er één nieuw kandidaat-bestuurslid uit de bus.
Men besloot de vergadering twee weken te schorsen, waarna de bestuursverkiezing opnieuw aan de orde zou komen.

REDAKTIE

Jaarvergadering in beeld

Komunismo i referendum...

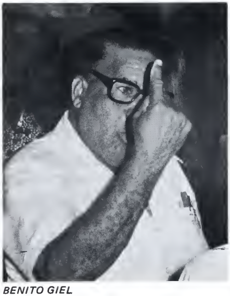
(vervolg van pag. 7)

hinka den nos pueblo. Esaki ta e informashonnan, sumamente bon, segun eksponentenan di MEP, ku e pueblo por a skucha simannan largo riba forumnan kompletamente partidario. Esaki ta e informashonnan ku e pueblo ku ta skucha radio por a haya kada 5 minut henter dia e ultimo simannan aki.

Ku informashonnan asina mal intenshoná no a straña nos ku e pueblo den su mayoría a vota pa independensia; klaro, nan no por otro, "bo kier pa Aruba bira komunista?"

Nos ta duda ku esnan ku ta grita diariamente na radio di e peliger komunista, sá di kiko nan ta papia.

Di otro banda ta bon konosí ku Daniel Leo *més*, aktualmente diputado di MEP, tabata, i nos ta kere tá ainda, simpatisá fuertemente ku e revolushon kubano, di kual Frente na Korsou tambe a bisa ku nan ta simpatisá kuné. Señor Frank den e entrevista ku nos a tene kuné a duna nos mas detayes di esaki. Fuera di esaki nos a publiká den e numero aki tambe kopianan di kartanan ku Benito Giel, un di e fundadornan di MEP, a yega di risibí foi Kuba, demostrando asina ku pruebas e simpatía di e persona aki pa ku e revolushon kubano. No ku nos tin nada kontra esaki, pero pa demostrá kón falso e hendenan aki ta i kon nan no ta hala atras pa uza ki medio ku ta pa gara votos di e pueblo.

BENITO GIEL

A straña nos masha tanto ku e personanan aki ku semper ta bati riba nan pecho ku nan ta hombernan di karakter i prinsipio no a lanta protestá (sikiera den seno di nan partido) kontra e maluzo di e miedo ku ta eksistí den nos pueblo pa komunismo. Ku esaki nan a demostrá di ta nèt lo kontrario.

No solamente e paniko ku nan a logra plama den pueblo pa e "menasa komunista" tabatatin influensia riba resultado di dia 25 di mart. Segun nos e falta di oposishon di parti di otro partidonan polítiko, e sindikatonan ku a distansiá nan mes i otro instansianan ku tambe a distansiánan mes, tambe tabatatin un gran influensia riba e resultado.

Loke a sali for di e referendum aki no ta nada otro ku produkto di un *abalancha*, ku a dura mas o menos un luna i mei, di informashon di un banda só i loke ta mas pió informashon maligno tambe di partido di e partido na mando.

Nos ta keda para ariba ku e pueblo no solamente no a wordu informá sufisientemente, pero ku ela asta wordu *deliberadamente malinformá!*

Esaki ta un base sufisiente pa deklará nos isla independiente unilateralmente?

VLA-bestuur maart 1977

— Hoe is het nu toch mogelijk dat het bestuur in zijn geheel wil aftreden?
Voorzitter Zaandam: Kijk toen wij twee jaar geleden begonnen, waren er allerlei mensen die beloofden ons te zullen helpen, maar daar zijn we zwaar in teleurgesteld. Al het werk kwam tenslotte op het bestuur neer. Als het bestuur geen aktie ondernam gebeurde er niets. Als je dan al die faktoren optelt: moeheid, frustratie, dan kom je tot de konklusie: je houdt 't niet vol. We stonden voor de keus: als bestuur optreden als pressure-group of werken met de partisipatie van de leden. Wij hadden voor het laatste gekozen, maar we vonden dat we niet genoeg steun kregen.
— Maar zo is het toch altijd geweest in de VLA, er waren altijd rond honderd leden op de vergaderingen?
Voorz.: Wij zijn dan ook niet teleurgesteld in de leerkrachten in het algemeen. Wij wisten al dat zij weining belangstelling voor het onderwijs hadden en dat zij voornamelijk geïnteresseerd zijn in een lekker leventje. Wij zijn teleurgesteld in de mensen die beloofd hadden te zullen helpen. Het is de vraag in welke richting onze vakbond moet gaan. Persoonlijk weet ik het antwoord op die vraag wel: volgens mij moet de vakbond een faktor zijn die de verbinding legt tussen onderwijs en arbeiders.
— Maar jullie hebben zelf ook nooit stappen ondernomen om de kontakten met de andere vakbonden te verbeteren.
Voorz.: Die andere vakbonden kunnen zelf niet eens een vergadering organiseren.
— Jullie hebben niet geprobeerd het kontakt te leggen tussen onderwijs en arbeiders.
Voorz.: De situatie is daar nog niet rijp voor.
— Hoe weet je dat als je het nooit geprobeerd hebt?
Voorz.: Wij hebben het wel voorgesteld, maar de ANAAB en de GABA wilden niet.
— Je praat nu over de besturen. Maar jullie als VLA-bestuur hadden zelf vergaderingen bijeen kunnen roepen die toegankelijk zouden zijn voor alle vakbondsleden op Aruba, of misschien zelfs voor iedereen, vakbondslid of niet, dat hebben wij als redaktie van Skol i Komunidat al eerder voorgesteld.
Voorz.: Ja, dat is een goed idee.

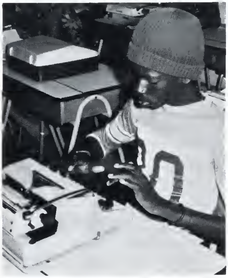
ETAO

Op dinsdag 15 februari j.l. kwamen de leerkrachten van het ETAO op Aruba bijeen om hun tak van onderwijs eens onder de loep te nemen en te zien of er het een en ander aan verbeterd kon worden. Een uitstekend initiatief. Dit soort bijeenkomsten zou normaal bij het werk moeten horen en niet slechts een enkele keer min of meer toevallig moeten plaats vinden.
Oorspronkelijk stonden er twee dagen op het programma doch de overheid vond één dag wel genoeg. Dat er heel wat te bespreken viel en dat daarvoor niet voldoende tijd beschikbaar was, bleek duidelijk aan het eind van de dag. Weliswaar werd er later nog een dag aan vastgeplakt maar die verliep minder geslaagd, aangezien er gediskussieerd moest worden over notulen die diezelfde ochtend pas uitgedeeld werden zodat niemand zich erop had kunnen voorbereiden.

Op twee punten willen wij een kritisch geluid laten horen.
1. Er gingen tijdens de diskussies stemmen op die beweerden dat het goed zou zijn als het bedrijfsleven zou vaststellen aan welke normen het ETAO zou moeten voldoen. Wij zijn het er volkomen mee eens dat er rekening gehouden wordt met de behoeften van het bedrijfsleven, doch o.i. dient het belang van de leerling als mens centraal te staan. Wij menen dat de mens, en dus ook de ETAO-leerling, wel iets meer moet zijn dan een radertje in het arbeidsproces.
2. Sommige leerkrachten wilden een scheiding aanbrengen tussen MAVO en ETAO en het ETAO in aparte scholen onderbrengen. Wij zouden het betreuren als dit inderdaad gebeurde. Overal in de wereld kan men in het onderwijs een beweging in de richting van de z.g. Middenschool bespeuren; ook het Unesco-rapport doet een aanbeveling in die trant voor de Nederlandse Antillen. Voor de leerlingen gaat de overstap van de ene soort onderwijs naar de andere veel eenvoudiger. Het argument dat het voor de leerkracht te moeilijk zou zijn om zowel voor het ene type onderwijs als het andere te werken, achten wij niet steekhoudend. Bovendien die dient het belang van de leerling te laten prevaleren. Er werd gediskussieerd over de volgende punten:

1. Het 3-jarige ETAO 4-jarig maken met hetzelfde onderwijsprogramma.
2. Een permanente koördinator.

3. Wijziging van de lessentabellen.
4. Voorlichting over het ETAO.
5. Projektonderwijs en wereldoriëntatie.
6. Het examenreglement.
7. Moet handenarbeid een verplicht examenvak worden?
8. Het vaststellen van regels voor de wijze van examineren.
9. Studielessen, wat doen we ermee?
10. Is het niet mogelijk om eenmaal genomen besluiten sneller ten uitvoer te brengen?

De diskussies, die plaats vonden in vier groepen, werden genotuleerd. De notulen werden verzameld en zouden aangeboden worden aan de betrokken instanties. Wat de follow-up zal zijn is voorlopig nog onduidelijk.

REDAKTIE

Het ETAO op Aruba

B. G. SCHULTE,
hoofd Prinses Christinaschool,
school voor ETAO, San Nicolas

Stage lopen in de winkels

Waarvoor moet het ETAO opleiden en hoe?

Er was vooral behoefte aan opgeleid personeel voor de lagere functies zoals b.v. verkoper, cassiere, magazijnbediende, busboy, waiter, telefonist, personeel voor housekeeping, personeel voor eenvoudig kantoorwerk, stenciljongens enz.
Met deze gegevens bij de hand moest er een vakkenpakket worden samengesteld.
Omdat in vrijwel al deze funkties er een vrij regelmatig kontakt met buitenlanders (toeristen) bestaat kwam de nadruk te liggen op het talenonderwijs, en dan vooral op de spreekvaardigheid.
Omdat de opleiding zoveel mogelijk op de praktijk was afgestemd gingen de leerlingen één week ongeveer 6 weken stage lopen om in de praktijk te ervaren waarover men het op school had.
Ter aanvulling van wat de leerlingen tijdens de stageweken leren komen gedurende 2 uur per week mensen uit het bedrijfsleven op school les geven over praktische onderwerpen.
De zaakvakken (aardrijkskunde, geschiedenis, enz.) hoefden niet langer te dienen als basis voor verdere studie en kregen meer het karakter van algemene ontwikkelingsvakken. Daarom worden deze vakken niet afzonderlijk gegeven, maar in de vorm van projekten. Het geheel onder de naam Wereldoriëntatie.
Ook het vak rekenen (handelskennis en boekhouden) nemen een belangrijke plaats in omdat veel leerlingen dit later in hun werk nodig zullen hebben.
Aan het vak machineschrijven wordt, vooral ook op aandringen van de mensen uit het bedrijfsleven, veel aandacht besteed.
Ter afwisseling van de leervakken, maar vooral om hun grote sociaal vormende waarde, nemen de expressievakken een grote en belangrijke plaats in.
Het totale vakkenpakket van het ETAO is dus in zeer grote mate op de praktijk afgestemd en dit maakt dat de ETAO-school in de huidige lokale situatie zeer goed functioneert.

Het ETAO-examen

Het examen dat een leerling na drie jaar aflegt omvat momenteel de volgende vakken: Wereldoriëntatie, kennis van de praktijk en vier vakken naar keuze uit de volgende groep: Engels, Spaans, Papiaments, Nederlands, handelskennis en machineschrijven.
Als extra vak kan de leerling handvaardigheid kiezen. Dat vak speelt echter geen rol bij het wel of niet slagen.

Welke mogelijkheden zijn er na het eindexamen 3-jarige opleiding?

Als een leerling na de driejarige opleiding is geslaagd, staan hem verschillende mogelijkheden open.
Hij kan ergens werk gaan zoeken.
Indien hij met zeer goede cijfers is geslaagd kan hij op de mavo worden geplaatst.
Hij kan zich in laten schrijven voor een van de vervolgkursussen.
Over het algemeen wordt een leerling niet geadviseerd om na het behalen van het ETAO-diploma naar de mavo te gaan. Mavo is nl. voorbereidend onderwijs voor verdere studie en de meeste ETAO'ers zullen in de eerste plaats een pakket moeten nemen waarmee ze in de praktijk weinig kunnen uitrichten en bovendien zal voor hen mavo wél eindonderwijs zijn.
De beste mogelijkheid voor een geslaagde 3e jaars ligt in het volgen van een vervolgkursus.
Momenteel kent het ETAO vier van deze opleidingen, n.l. die voor kantoorpersoneel, winkelpersoneel, etaleur en serverend personeel.
Op Aruba zijn sinds enkele jaren de opleiding voor kantoor- en die voor winkelpersoneel verwezenlijkt. Het vakkenpakket voor de opleiding kantoorpersoneel ziet er momenteel als volgt uit: kantoorpraktijk, boekhouden, typen, Nederlandse taal en korrespondentie, rechts- en wetskennis, persoonlijke presentatie en omgangsvormen.
Voor de opleiding winkelpersoneel is reeds m.i.v. het schooljaar 1976-'77 een nieuwe lessentabel ingevoerd die ook in onderling overleg met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, de inspectie van het onderwijs en de ETAO-scholen tot stand is gekomen.
Deze tabel ziet er als volgt uit: verkoopkunde, bedrijfskennis en magazijnadministratie, Engels, Spaans, reklametekenen en goederenpresentatie, rechts- en wetskennis, persoonlijke presentatie en omgangsvormen, rekenen.
Ook de leerlingen van deze opleiding gaan gedurende 6 weken in winkels stage lopen.
De ervaring heeft geleerd dat een ETAO-leerling over het algemeen niet al te veel moeite heeft bij het vinden van een betrekking. Ze zijn tamelijk goed gemotiveerd en door de stage die ze hebben meegemaakt weten ze ongeveer wat hen te wachten staat als ze naar een bepaalde baan solliciteren.
Het vlug en vaak veranderen van betrekking wordt hierdoor in veel gevallen voorkomen en dat heeft zowel voor de betreffende leerling als voor de werkgever zijn voordelen.

foto's: R. DE GRAAFF

Stage lopen in de winkels

Inleiding ETAO-dag

G. D. PETERSON,
inspekteur ETAO, Aruba

Stage lopen op het ontvangerskantoor

In 1968 werd de mammoetwet bij ons ingevoerd. Al in december van dat jaar werden de leerlingen in de brugklassen van de grote mulo/mavoscholen verdeeld in drie streams: de goeden bestemd voor mavo IV, de minder goeden voor mavo III en een groep die gezien hun prestaties waarschijnlijk ongeschikt zouden zijn voor de mavo. Omdat niet gedoubleerd mocht worden moest een nieuw schooltype gekreëerd worden om deze leerlingen op te vangen.
Dit is de direkte aanleiding voor het oprichten van het ETAO als experiment geweest. De aanpak op deze school moest anders zijn dan die op de mavo. De nadruk moest gelegd worden op de praktische vorming der leerlingen.

Centraal moest staan de zelfwerkzaamheid van de leerlingen. De leerling moest de gelegenheid geboden worden eigen initiatief te ontplooien.
Het bedrijfsleven dat geraadpleegd werd legde de nadruk op het aankweken van een gezonde werkhouding, goede omgangsvormen, het gebruik van beschaafde taal, hulpvaardigheid en spreekvaardigheid in het Nederlands, Engels en Spaans.

De leerling diende een beroepsopleiding geboden te worden binnen hun bereik, waarbij rekening gehouden moest worden met de behoefte in het bedrijfsleven. Ze moesten arbeidsgeschikt gemaakt worden; dit zou hun kans op werkgelegenheid vergroten.

Stage lopen in de hotels

In 1969 werden dan ook de eerste klassen van dit nieuw schooltype gevormd, als afdeling verbonden aan bestaande mulo/mavoscholen.
Zoals u weet zijn de ETAO-klassen op San Nicolas later uitgegroeid tot een zelfstandige school; die in Santa Cruz en in de stad nog niet. Dat de ETAO de experimenteerfase voorbij is en een zelfstandige plaats heeft ingenomen in ons onderwijs op Aruba moge blijken uit de groei van dit onderwijstype.

In 1969 telden de ETAO-klassen 255 leerlingen; in 1970 453 leerlingen, in 1971 385 leerlingen, in 1972 447 leerlingen, in 1973 659 leerlingen, in 1976 832 leerlingen en dit jaar 813 leerlingen. Het aantal is dus in 6 jaar verdubbeld. Aanvankelijk kwamen de leerlingen van de mavo, die de brugklas niet aan konden, op de ETAO.

Toen de mavoscholen terugkwamen op de eerder genomen beslissing om de leerlingen de brugklas niet te laten doubleren met als gevolg dat de stroom van de brugklas naar de ETAO afnam, werden toelatingsnormen voor de ETAO-leerlingen vastgesteld.
Het moesten leerlingen zijn die de mavo net niet aankunnen en die geen belangstelling hebben voor het nijverheidsonderwijs.
Een minimum toelatingsleeftijd werd aanvankelijk vastgesteld; dit minimum is later losgelaten. Dit heeft natuurlijk zijn konsekwenties. Onder de groep toegelatenen zitten leerlingen die wat meer kunnen dan ETAO-3. Hier is gedeeltelijk in voorzien door aan de ETAO kursussen te verbinden. Reeds in 72 werden landsleergangen aan de ETAO-scholen op Curacao verbonden bij wijze van experiment. Bonaire kreeg een kursus en Aruba kreeg er later twee.

Deze opleidingen bleken in een behoefte te voorzien. De beperkte lessentabel bracht echter bepaalde problemen met zich mee: verzuim, een onvolledige opleiding. Op Curacao heeft men het verzuim trachten op te lossen door een combinatie van twee opleidingen.

In een vergadering met de handel hier op Aruba is in november '75 de tabel van de winkelopleiding besproken en aangepast. De twaalf lessen zijn 26 geworden. Het bestuurscollege heeft toestemming verleend om twee jaar met deze nieuwe tabel te experimenteren, waarna rapport moet worden uitgebracht. Uit ingewonnen inlichtingen is gebleken dat de nieuwe tabel voldoet. Men voelt wel behoefte aan het opnemen van de expressievakken op de tabel; afwisseling zou de opleiding ten goede komen.

In januari dit jaar is wederom vergaderd met de handel. De tabel van de kantooropleiding is bekeken en aangepast. Naar het B.C. is een verzoek gegaan het komend jaar met deze nieuwe tabel te mogen experimenteren. Op de voorgestelde tabel zijn de expressievakken wel opgenomen.

Om te voorkomen dat het ETAO verstart, is het noodzakelijk kontakt te blijven onderhouden met het bedrijfsleven. De opleiding dient steeds getoetst te worden aan de praktijk. Opgeleid dient te worden naar behoefte. Deze kursussen mogen geen permanent karakter hebben. Gezorgd dient te worden voor een adekwaat nivo, dat naar behoefte aangepast moet worden.

Uit een enquête enige jaren geleden gehouden is gebleken dat ook bij het hotelwezen behoefte bestaat aan lager kader. ETAO-leerlingen komen ongetwijfeld hiervoor in aanmerking.

In verband echter met plannen van het huishoudonderwijs is het aan te bevelen te komen tot een verdeling van de opleidingen in de verzorgende en dienstverlenende sector. Doublures en overlapping moeten we trachten te voorkomen.

IN MEMORIAM FRÈRE BONIFACIUS

Frère Bonifacuis was bij de tweede naoorlogse groep frères, die in augustus 1946 naar Aruba zou vertrekken. Men moest meteen aan de slag. Frère Bonifacius — toen 23 jaar — begon op de Don Boscoschool, in een barak. Hij kreeg de eerste klas. Hij was behalve een geslaagd imitator ook een goed toneelspeler. Ook hiervoor kreeg hij jarenlang nog vaak de gelegenheid, samen met zijn, ook jonge, confraters, jammer genoeg meestal in wat besloten kring, hoewel toch ook wel eens voor het personeel van diverse scholen.

In 1952 werd hij hoofd van het St. Dominicus College, de zogenaamde onderbouw; tegelijk had hij de 6de klas met 26 leerlingen. De school zelf telde 18 klassen, met 686 leerlingen.

In 1955 werd frère Bonifacius, behalve hoofd van het Dominicus College, huisoverste (directeur) van de frères in Oranjestad; zij hadden namelijk toen ook een tweede klooster: Huize Maris Stella, in Savaneta.

In 1960 (hij was toen 36 jaar) nam hij afscheid van het eigenlijke onderwijs en werd voorzitter van het bestuur van de katholieke jongensscholen. Bovendien werd hij huisoverste van Maris Stella. Dit was totaal ander werk en stelde andere eisen aan zijn persoon. Hij kwam met allerlei mensen en instanties in aanraking. Overleg en takt waren heel belangrijk. Bovendien moest je steeds proberen *en* het werk *en* de mens in kwestie in ogenschouw nemen.

Ook moest je de kunst hebben of leren om te kunnen zwijgen: veel weten en toch over bepaalde zaken zwijgen.

Dit werk vroeg nog meer van de persoon, toen in 1970 de diverse schoolbesturen van de katholieke scholen één schoolbestuur gingen vormen. Dit maakte vele dingen en ook het contact met de eilandelijke en centrale overheid duidelijker, maar ook meeromvattend.

Dat hij in 1970 werd 'beloond' met de ridderorde van Oranje Nassau was wel leuk, maar nam niets weg van de zware verantwoordelijkheid en de vele zorgen van een schoolbestuur met talrijke scholen.

Een behoorlijke vuurproef vormde de staking van 1970. Hij zat tussen twee vuren, maar was meteen bereid te bemiddelen. Na deze onrustige periode ging het leven weer zijn gewone gang; kleinere of grotere wonden en gevoeligheden vergden wel tijd om te helen.

Daarnaast had hij nog allerlei bijwerk in adviescommissies en de laatste jaren ook als lid van de Nederlands Antilliaanse Akademie, waaronder op Aruba alleen de lerarenopleiding valt.

Van vrijdag 28 januari tot zondag 6 februari was frère Bonifacius in Costa Rica voor een kongres over katechese. Toen hij 's zondags 6 februari terugkeerde, klaagde hij over rugpijnen en liep al enigszins moeilijk. Op onze carnavalsavond van 11 februari liet hij zich nog wel even zien (hij had tevoren nog wel een clownspak uitgekozen), maar bleef voor de rest van de avond in zijn kamer. Een paar dagen later ging hij naar de huisarts . . .

Veel te hoge bloeddruk. Daar had hij echter al eerder last van gehad en daarom moest hij dagelijks pillen gebruiken. Toen hij moest toegeven dat hij geen pillen meer gebruikte, kreeg hij er behoorlijk van langs: die moet u heel uw leven lang blijven gebruiken!

Vrijdag 18 februaru moest hij terugkomen. Toen was de bloeddruk weer normaal. De rugpijn ging niet weg, maar verplaatste zich naar de knieen: hij begon steeds moeilijker te lopen, en werd met de dag magerder en lustelozer. Ondertussen was hij nog eens bij zijn huisarts geweest: nu was zijn bloeddruk te laag.

Vanaf toen ging alles in versneld tempo. De internist liet hem onmiddellijk in het hospitaal opnemen. De doktoren hadden verschijnselen geconstateerd die met elkaar in strijd waren en besloten op vrijdag 11 maart hem naar Nederland te laten overbrengen. Die vrijdag kon dat echter niet meer. Toen zaterdagmorgen rond 7 uur zuster Gregoria bij hem kwam, praatte hij nog 'gewoon' met haar, maar eindigde het gesprek met: zuster, ik moet nog naar de eetzaal om te eten. Even later kwam zuster Johannette binnen: ze merkte een versnelde ademhaling en dan een diepe zucht: frère Bonifacius was niet meer.

Psalm 73 drukt, zonder de droefheid en verslagenheid weg te nemen, treffend het geloof en de hoop van de mens bij leed, lijden en sterven uit:

"Al wordt mijn lichaam ook afgebroken,
al sterft mijn hart,
Gij zijt mijn rots,
mijn God, mijn toekomst,
Die op mij wacht".

(tekst volgens: Vijftig Psalmen).

Dat Aruba in frère Bonifacius een goed en bemind mens heeft verloren bleek duidelijk bij zijn begrafenis. De frères zullen een goed en gezellig confrater missen.

Op de overheidskantoren zal men ook wel weten dat hij een grage en gezellige causeur was, die als hij eenmaal aan het praten was, van geen ophouden wist, en ook wist men wat men aan hem had. Voor velen was hij een vriend.

Met frère Bonifacius is een goed mens, een toegewijd en bekwaam werker voor het onderwijs op Aruba, een goede vriend van ons heengegaan.

FRÈRE ARNOLDUS

Kuater siman promé ku su fayisimento frèr Bonifacius tabata na nos skol. El a yega na mesa serka mi i e di ku mi: "Porfin ta ki dia bo ta traha un poema pami?
O talbes mi humilde persona no ta inspirabo?"
Mi a kontesté ku asina ku e dunami inspirashon lo mi traha un poema.
Ken por a biba kere ku t'asina pronto i bou un sirkumstansia asina tristo lo mi a kumpli ku e promesa!

IN MEMORIAM frèr Bonifacius

Bo a pidimi un poema
m'a hari i a pidibo inspirashon
Akaso un bida yen di apnegashon
no por a inspirami pa kumpli ku deseo
di un kurason talbes hambriento di un poko komprenshon?
Bo selo, amor pa ku e hubentut
no tabata un ehempel pa nos tur?
e entusiasmo i dinamismo ku kual bo a dedika
gran parti di bo bida na nos komunidat
no a merese miho rekonosemento?
Manera tur humano bo ta'tin falta na gran kantidat
ma bo birtutnan a sobrepasa i resalta
b'a inspira esnan ku tabatin e dicha
di por a traha den bo besindat,
bo a siña, bo a gia i bo a konseha
Awor a yega e momento pa bo bai kosecha
loke bo a sembra fiel na bo mishon
Bo Creador sigur lo mester por puntrabo:
"I kiko bo a hasi ku e talentonan ku M'a dunabo?"
"Señor", yen humildat lo bo bai duna pa kontesta
"Bo sirbidor a invertinan pa e por kobra i goza di su renta".

D. LACLE H.

